

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 43 □ 05-06-07/2004 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

Verdwenen Schoonheid

Eind 2003 kregen wij inzage in een fotoalbum van de familie Van Ek. Deze familie bewoonde Tieboersschrans op het einde van de 19de en in het begin van de vorige eeuw. Het boek bevat een schat aan ongeziene foto's van Tieboersschrans en omgeving, die De Poemp allemaal mocht kopiëren. Een en ander inspireerde Marc Verreydt tot deze fraaie tekening van het "Hofke" rond de jaren 1900. Lees méér over Tieboersschrans op bladzijde 3!

Wie geeft, die krijgt!

Lieve Lezeres en beste Lezer,

Onze oproep om De Poemp te helpen bij het samen rapen van gegevens over 150 jaar spoorweg in de Kempen vindt hoe langer hoe meer weerklank. Dat doet ons echt veel plezier. Wij danken volgende mensen alvast voor hun bijdrage: Amelie Broeckx, Chris Aerts, Irène De Reyck, Mit Faes, Lie Helsen, Paula Hens, Alice Celis, Madeleine Dechamp, Maria Van den Bogaert, Francine Voorspoels en Jos Van Roie, Wilfried Demeurichy, A. Dresen uit Lier, A. Dielens, Alfons Lenaerts.

Ook mensen die interessante oude foto's, postkaarten

of documenten bezitten, namen contact met ons op. Wij mogen reeds jaren beschikken over (kopieën van) de bijzonder uitgebreide postkaartverzameling van Lode Van Dessel. Recentelijk mochten we ook de verzamelingen van Sina Van den Bogaert, van Manda Faes en van Hilde Van Ouytsel digitaal kopiëren. Ook aan deze mensen onze herhaalde dank.

Het resultaat is dat wij ons lijfblad beter kunnen illustreren. Onze meer dan tweeduizend lezers zullen er de gevers ongetwijfeld erkentelijk voor zijn. Zo zie je maar dat wie geeft, ook krijgt. Blijf poempen, en tot ziens of schrijfs,

Walter Caethoven.

Houden van... of toch maar niet.

Op aansporing van de Davidsfondsafdelingen van Nijlen en Kessel probeerden de leerlingen van de scholen van Bevel, Kessel en Nijlen door te dringen in hun gevoelsleven en daarover te schrijven. Iedere school mocht voor haar leerlingen vrij een titel kiezen rond Vriend – vijand?, Liefde – haat?

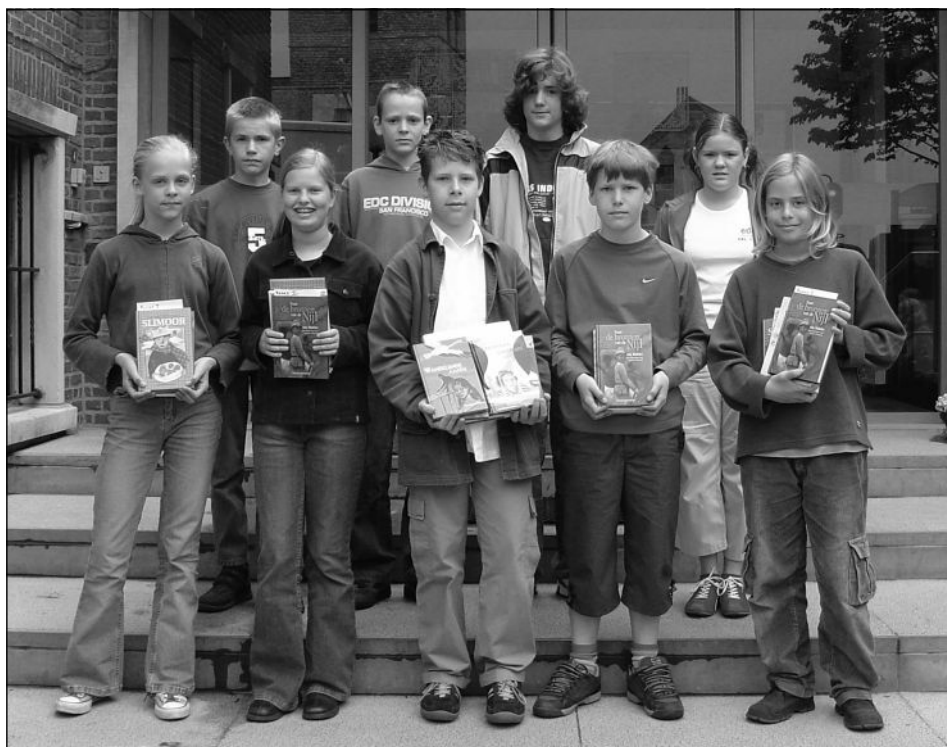
De scholen hebben ook dit jaar weer massaal deelgenomen en hun leerlingen gemotiveerd om in zichzelf op ontdekkingsstocht te gaan. En net zoals vorige jaren hebben de leraars de organisatoren flink geholpen door in hun klassen een eerste schifting te doen en voor elke klas alleen maar de twee beste werkjes in te sturen. In reeks I, 5de en 6de leerjaar basisschool, kwamen zo nog 29 en in reeks II, 1ste en 2de jaar secundair, 23 werkjes binnen. Daarover mocht de jury zich dan buigen

om daaruit voor elke reeks 5 laureaten te selecteren.

Op zaterdag 8 mei 2004 om 11 uur zaten die in de patio van het gemeentehuis nerveus te wachten en te hopen, samen met hun ouders. Ze werden uitgenodigd en dus hebben ze gewonnen. Maar ze zouden nog wel graag weten in welke mate! Daarover krijgen ze pas zekerheid... na de gebruikelijke toespraken. Schepen Liesbeth Van Bouwel heet de eregenodigden welkom. Iedereen

heeft zijn eigen talenten, zegt zij, en jullie hebben duidelijk een taal-knobbel meegekregen. Belangrijk is voor haar dat gevoelens, ook op papier, kunnen geuit worden. Walter Caethoven zegt dat het Davidsfonds onverminderd blijft staan voor leescultuur. In onze hedendaagse samenleving moet een evenwicht gevonden worden tussen de verschillende media : lectuur, televisie, internet. En wie genoeg leest, schrijft ongetwijfeld ook goed! Met de Junior Journalist zoekt het Davidsfonds van Kessel en Nijlen doelbewust aansluiting bij de jeugd.

Een na een werden de laureaten naar voren geroepen en beloond met een boekenpakket. Eerst de winnaars van reeks I, daarna die van reeks II. De winnaars “mochten” trots voor hun ouders en de overige aanwezigen hun creaties voorlezen. Daarna zorgde het gemeentebestuur nog voor een receptie.

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Rosette Rymenants, 0479.436.614
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

De laureaten van de 15de Junior Journalist:

Reeks I

1. Amelia Michiels 147/200
2. Joppe Vermeyen 146/200
3. Liesbeth Verbist 144/200
4. Jaana Hombroux 143/200
5. Loïc Martens 141/200

Reeks II

1. Jeroen Janssens 164/200
2. Laurens Roevens 160/200
3. Nelleke Van Beylen 156/200
4. Gert Van der Linden 152/200
5. Glenn Dieltjens 151/200

Pas ontdekte foto's onthullen verdwenen schoonheid van Tieboersschrans

Eind 2003 kregen wij via een attente Wim Verswijvel, directeur van de gemeentelijke academie voor beeldende kunsten, inzage in een fotoalbum van de familie Van Ek. Deze familie bewoonde Tieboersschrans op het einde van 19de en in het begin van vorige eeuw. Het boek bevat een schat aan ongeziene foto's van Tieboersschrans en omgeving, die De Poemp allemaal mocht kopiëren. Hartelijk dank daarvoor aan de aanbrenger, dhr. Guido Depreeuw, en de eigenares, mevr. Hilde Van Ouytsel. Dit gelukkige voorval zette er ons toe aan een brok geschiedenis van het hofke neer te pennen om onze lezers mee te laten genieten van enkele fraaie plaatjes.

Tieboersschrans, anno 2004

Tieboersschrans met monumentale ingangspoort, circa 1900.

Eene schoone hoeve met huysinghen

Hoever de geschiedenis van Tieboersschrans teruggaat, weten wij niet. Zij moet er al geweest zijn toen in 1611 de Nijlense kerk volledig verwoest werd. Bij notariële akte van 7 juni 1636 verkochten Gommaar Maes “en zijne vrouw” aan Peter Van den Bulcke, schepen en kerkmeester van Nijlen “eene schoone hoeve met huysinghen, schuere, stallinghe, bornput, waegen-

huys ende andere edificien, metten lande daeraene geleghen, salvo justo 10 bunder, onder den dorpe van Nylen.” Gommaar Maes “en zijne vrouw” zijn de eerste ons bekende eigenaars van het hofke, Peter Van den Bulcke is de tweede. Hij behoort tot het Nijlens geslacht “van den Bolcke” of “van den Bulcke”, waarvan volgens Stockmans “tal van leden in ons schependom zetelden of laten in de Laathoven van het Kapittel van Lier of van St.-Bernaerts waren”.

De Van den Bulckes laten reeds geschreven sporen na in 1469. Zij bezaten een familiewapen. En het gemeentewapen van Nijlen vinden wij terug op een “Leste ende notie van de landen ende innegesetenen van Nyle” van 1656... ondertekend door Zacharias van den Bulcke!

Tieboers

Op 16 september 1637 laat Peter Van den Bulcke al zijn goed over aan Anna de Backer, zijn vrouw. Na zijn overlijden hertrouwt Anna met ene Marcelis Tieboers van Antwerpen. Marcelis Tieboers vormde de hoeve om tot een “omwaterd landgoed”. Hij wordt bij testament van Anna de Backer eigenaar van het hofke, dat tot op heden naar hem geheten wordt. Wij moeten nochtans vaststellen dat de huidige schrijfwijze “Tibourschrans” historisch fout is. Wij zouden het goed eigenlijk “Tieboersschrans” moeten heten en de nabijgelegen straat “Tieboersstraat”. Misschien kan het gemeentebestuur deze “misslag” ooit nog eens rechtzetten?

Andere eigenaars

Dochter Isabella Tieboers erft op haar beurt Tieboersschrans. Bij haar overlijden in 1723 gaat het goed naar Catharina Van der Hulpen, weduwe van Jan Baptist Tieboers. >

Het hofke, rond 1900, zuidzijde

>
 In 1750 bezit Meester Jan Baptist Van Ballaer, “licentiaat medicijnen” de schrans. Hij verhuurt in dat jaar “zekere omwaterde schranse” gedeeltelijk aan Adriaan Dillen. Latere huurders waren Paulus Sleeckx (1756), Peeter van Erck (1795), Frans Claes (1802) en Jan van der Auwera (1811).
 Joanna Maria van Ballaer, dochter van dokter Jan Baptist van Ballaer, huwt met ... Joannes Jacobus de Ram, dokter te Lier. En nu zie ik bij mijn lezers een blijk van herkenning! Dit echtpaar koopt in september 1788 de “Caerlebergmolen,” een windmolen ter hoogte van het kruispunt van de huidige Lege Baan en de Bevelsesteenweg. Zij bewoonden toen Tieboersschrans.

Rector de Ram

Joannes Jacobus de Ram was een van de gijzelaars toen in 1794 Lier en zijn bijvang niet de volledige oorlogsbelasting aan de Franse sansculotten betaalden. Uiteindelijk liep alles toch nog goed af.
 De dokter overlijdt op 87-jarige leeftijd in 1836. Zijn zoon Joannes-Baptista de Ram, eveneens dokter, vestigde zich in Berlaar. Hij werd er “maire”, burgemeester, en overleed er in 1815. Hij is de vader van rector Pieter-Franciscus de Ram. Deze vermaarde Nijlenaar werd na het overlijden van zijn vader streng opgevoed door zijn grootvader Joannes Jacobus de Ram.

Rector de Ram

Bij testament van zijn ouders, het echtpaar de Ram – Roelans, erft rector Pieter-Franciscus de Ram in 1855 de schrans en 24,5 ha grond. Hij herbouwde in 1854 de monumentale brug en de toren. Als rector van de Leuvense universiteit bracht hij graag zijn vrije tijd door op het Nijlense hofke.
 Tieboersschrans blijft nog een hele tijd in het bezit van de familie de Ram. Bij het overlijden van de rector in 1855 erft zijn broer Emmanuël het goed. Hij geeft de schrans op zijn beurt door aan broer Jan-Baptist, waarna diens dochter Delphine de Ram, gehuwd met Vincent de Bien

en wonende te Kortrijk, het hofke erft. In 1910 is Alfred Van Bever – de Bien eigenaar.

De Familie Van Ek

De bewoners van het hofke waren niet noodzakelijk de eigenaars ervan, dat weten wij ondertussen al. In de Nijlense bevolkingsregisters konden wij ook een resem bewoners van de Tieboersschrans ontdekken.
 Vanuit Kontich kwam in 1869 rentenier Leonidas Heetveld naar de schrans. In 1875 vertrok hij naar Mechelen. Rentenier Pieter Delaet woonde er in 1880. Hij kwam van Antwerpen en vertrok in 1883.
 Op 29 april 1883 arriveerde de familie Van Ek “van Hollandsche nationaliteit” op het hofke. Deze familie, aan wie we de prachtige reeks foto’s van de schrans en omgeving danken, vertrok op 10 oktober 1911 naar Brugge.

De monumentale poort, circa 1900

De Familie Gilliot

Na de eerste wereldoorlog kwam in november 1929 uit Geel de nieuwe eigenaar Karel De Coninck op de Tieboersschrans toe. Hij verlaat onze gemeente in de periode 1934 – 1936 en verkoopt het goed aan Charley Gilliot. Volgens de boeken komt de familie Gilliot vanaf 14 juni 1939 het hofke bewonen. De rest van ons verhaal moet nog veel Nijlenaars bekend zijn. Bij de poging om de monumentale ingangspoort en de toren te herstellen of te verbouwen stort een gedeelte van het gebouw in. Volgens Yves en Michel Gilliot, die

De familie Charley en Juliette Gilliot - de Meulenaere bewoonde laatst de Tiboersschrans. We herkennen op deze familiefoto, van links naar rechts: dhh. Michel, Yves, Pierre en André Gilliot⁺, mw. Pierre Gilliot, geboren Edith van Outryve d'Ydewalle, mw. André Gilliot⁺, geboren Régine van Outryve d'Ydewalle, dhr. Charley Gilliot⁺, mw. Charley Gilliot⁺, geboren Juliette de Meulenaere, dhr. Roger Derriks en mw. Laurette Gilliot, dhr. Jean Nobels⁺ en mw. Nicole Gilliot, dhr. Etienne de Biolley en mw. Monique Gilliot, dhr. Jo Mesmaekers en mw. Colette Gilliot.

beiden nog in Nijlen wonen, werd daarom besloten om heel het gebouw te slopen en te herbouwen. Aanmer Driesen heeft dit werk einde van de dertiger jaren tot een behoorlijk einde gebracht. Het metselwerk werd in onderaanneming uitgevoerd door brouwer Nelis, zo verzekerde ons Sooi Driesen.

De Gemeente Nijlen

Op "het hofke" werden o.m. Vlaamse kermissen gehouden. Ik mocht er als jonge kadee ooit, voor het eerst in mijn leven, voor een echte micro een gedicht voordragen op vraag van meester Verelst, alias "den Blafon".

Het blijft een ideale omgeving om even te verpozen. Geen wonder dus dat de gemeente toehapte toen het goed in 1969 te koop kwam. Momenteel is er onze Gemeentelijke Academie voor Beeldende Kunsten gevestigd. Voor de jeugd bouwde de gemeente er een speeltuin. Maar ook wandelaars en zelfs "de mannen" van de Atletiekkclub komen in het prachtige park aan hun trekken. Laten wij dus wat rest van deze historische schranshoeve als een kostbaar erfgoed bewaren!

Walter Caethoven.

*Tieboersschrans,
omstreeks 1900,
tuinzijde*

Verhalen over zwarte en witte magie in Nijlen (8)

Ge moet erin geloven is steevast het besluit bij een reeks verhalen over zwarte en witte magie in ons dorp. In een tijd van computers, televisie, ruimtevaart en satelliet-telefoons is dat niet altijd een gemakkelijke opgave. Maar ook als je er niet in gelooft, blijft het vanzelfsprekend boeiend te vernemen hoe nog niet zo lang geleden onze mensen door de zwarte en soms ook door de witte hand "getroffen" werden... of dat toch dachten.

Noveen

Bij Suske Bosschaerts ("Suske Schriek") zat men met het probleem dat men niet kon boteren. Alles verliep normaal, tot men ging boteren. De melk werd bijgehouden, de room eraf geschept. Na een paar dagen werd de room in de "stan" gedaan en dan maar draaien en draaien... maar er was geen boter op te krijgen! Men bleef het drie tot vier keer proberen, telkens met andere room, maar niks aan te doen, het mislukte telkens. Daarop pakte Sus zijne "vlo" en reed naar de witte paters, de dominicanen, in Lier. Zij gaven hem bloemekes mee om in de drank van de dieren te doen en vroegen hem een noveen van negen dagen te bidden. Na vier dagen werd men toch nieuwsgierig en ging al eens proberen te boteren. Groot was de verwondering. Het lukte van de eerste keer. De bloemekens werden helemaal verbruikt en de noveen uitgelezen. En men heeft nooit meer problemen gehad met boteren!

Flor Diejtjens.

Louis Schelkens, een onvergetelijke pastoor...

Donar, geven, en don, geschenk : onder deze twee Spaanse woorden kunnen wij het leven van Louis Schelkens, pastoor te Kessel van 1951 tot 1969, samenvatten. Iedereen die hem heeft gekend, weet dat hij de mensen graag hielp en ze graag zag. Zijn ganse leven stond dan ook in het teken van de naastenliefde. Zijn vrijgevigheid werd legendarisch. Alles zou hij weggegeven hebben... zelfs zijn eigen bed, mocht dat symbolisch niet vastgenageld zijn.

Hij streefde ernaar het evangelie en de bijbel in zijn leven daadwerkelijk toe te passen. Hij was zeker geen man van “luister naar mijn woorden, maar zie niet naar mijn daden!” Veel werd over pastoor Schelkens gezegd en geschreven. Mocht ik een boek over zijn leven willen schrijven, dan zou het zeker onaf blijven, een beetje zoals een onvoltooide symfonie bij componisten. Toch wil ik hierna trachten een stukje van zijn leven te over-schouwen met u, beste lezer.

Pastoor te Kessel

In 1951 kwam Louis Schelkens uit het landelijke Vremde naar de meer “arbeidersgemeente” Kessel. Het werd als het ware een geschenk uit de hemel voor Kessel. Daarvan getuigen de vele verhalen die nog steeds de ronde doen over deze uitzonderlijke man. Ja, men moet echt niet gelovig zijn om van zo’n pastoor, zo’n herder, te houden!

In 1951, ik was toen nog maar een broekventje, was het in de Kempen nog “stil”. Kessel was toen voor een Nijlenaar nog ver. Er was af en toe een trein of bus, zoniet moest de afstand maar te voet of met de fiets afgelegd worden. Ik meen mij te herinneren dat pastoor Schelkens toen een brommerke had, waarmee hij de zieke mensen van zijn parochie ging bezoeken. Hij maakte daarbij geen onderscheid tussen hevige rooie, flamingant of vurige gelovige. Pas-

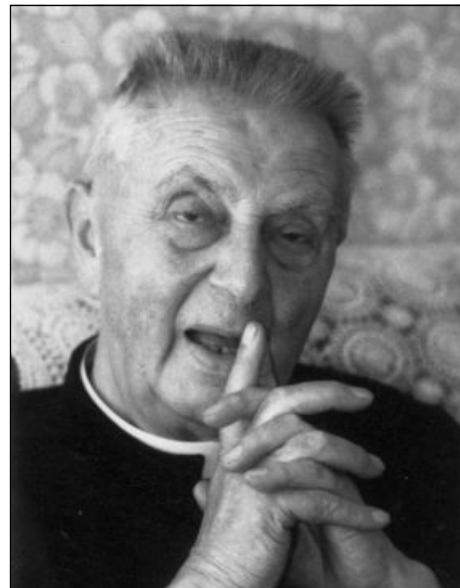
toor Schelkens kende geen politieke kleur, hij kende alleen de kleur van de liefde en de hoop.

Ik zei eens aan een collegeleraar – priester dat pastoor Schelkens een voorbeeld was. Hij schokschouderde. Ik vraag mij dus af of pastoor Schelkens in sommige kringen van zijn geloofsgemeenschap wel ernstig werd genomen... Maar pastoor Schelkens was niet gek. Hij was gewoon een zeer gelukkig, daadwerkelijk gelovig man, voor wie dag noch uur telde.

Op de preekstoel gebruikte hij geen hoogdravende woorden over engeltjes en duivels. Hij sprak de mensen aan in een taal die zij verstonden, die recht naar het hart ging. “Wellicht is er onder ons of in de geburen iemand tegen wie je een hele tijd al niet meer spreekt. Ga er eens naar toe en reik hem de hand. Vergeef hem!”

Pastoor Schelkens had ook een sterke band met zijn vroegtijdig overleden moeder. Hij sprak niet zo veel over haar, maar herdacht ze in al de mis-sen die hij opdroeg, in al zijn gebeden. Nicht Tine Schelkens probeerde de taak van plaatsvervangster vanaf haar 14de op te nemen. De broers-priester Louis en Frans spraken met heel veel genegenheid over haar...

Bij het 50-jarige priesterjubileum van pastoor Schelkens schreef het Kesselse culturele tijdschrift Salvator: “Als er over één persoon zou moe-

Pastoor Louis Schelkens

ten geschreven worden die voor Kessel en zijn inwoners van de allergrootste betekenis is geweest, dan is dat wel over pastoor Schelkens”. De kans is klein dat deze pastoor, zeker als Vlaming en gewone mens, ooit heilig zal verklaard worden. Maar voor mij en velen is hij dat gewoon. Enkele anekdotes kunnen dat illustreren.

Lekke band

Op zekere dag was pastoor Schelkens met zijn brommerke “op toer” om de zieken te bezoeken en de communie te brengen. Staat daar een arbeider met een lekke band. “Wel, vriend, stukken? Naar waar moet ge en waar woont ge?” De brave ziel antwoordde wat verlegen. Pastoor Schelkens stapte daarop van zijn brommer en gaf hem aan de man. De fiets liet hij bij de fietsenmaker herstellen en bracht hem ’s avonds terug bij de arbeider. Ik kan mij voorstellen wat de pastoor antwoordde op de vraag “Wat kost het?” – “Kom zondags maar eens naar de mis!”

Onverwacht geschenk

Eén van mijn zegspersonen kwam op een avond langs de pastorie. De pastoor, die juist iemand buiten gelaten had, begroette hem als altijd heel vriendelijk. “Wilt ge voor mij eens een pakje afgeven?” vroeg hij. Dat kon natuurlijk. De pastoor haalde een grote doos en stopte die

in de handen van de man. “Geef dat aan uw vrouw!” Protesteren hielp niet, de man moest het meenemen!

Dafke

Pastoor Schelkens evolueerde wel mee met zijn tijd. Zo zag ik hem later met een bescheiden wit “Dafke” rondtoeren. En dat speelt een rol in mijn volgend verhaaltje. Op een zonnige zomerdag stond mijn schoonmoeder, zaliger gedachtenis, op de Grote Markt te Lier te wachten op de bus naar Nijlen, om daar een bezoekje te brengen aan haar dochter. Stopt daar een wit Dafke, een grijzende man stapt uit.

- “Wel, moederke, naar waar moet ge?”

- “Eigenlijk naar Pulle, maar ik ga eerst even langs bij mijn dochter in Nijlen!”

- “Stap maar in,” zei pastoor Schelkens, want hij was het!, “ik breng u wel!”

Bij al deze goedheid voelde mijn schoonmoeder zich wel wat onwennig. Te Nijlen haalde de pastoor nog een tros heerlijke druiven uit de auto-koffer en gaf ze haar: “Hier, moederke, laat ze u smaken!”

Afscheid

Dit zijn slechts enkele van de vele verhaaltjes rond pastoor Schelkens. Dat hij een “don”, een ware gift, was voor alle mensen die hem mochten ontmoeten, is een feit. Dat bleek uit de vele reacties toen hij in 1970 om gezondheidsredenen afscheid nam van Kessel. Toch bleef er altijd een zeer hechte band bestaan tussen hem en zijn “beminde parochianen” van Kessel. “Neem mij niet kwalijk dat ik zo laat antwoord op uw kerst- en nieuwjaarswensen”, schreef hij aan een Kesselaar, “maar ik moest wel 700 maal schrijven!”

Deze onvergetelijke man overleed in 1989 in zijn geboortedorp Broechem. Bij de gecanoniseerde heiligen zal hij wellicht nooit horen. Maar vanuit zijn leven kunnen we gerust zeggen dat hij bij de ontelbaren hoort “die leven voor Gods Aanschijn”.

Jef Hermans.

Lezers schrijven

Over Mie Broos

Ik was zes jaar en had een zweer boven op mijn hoofd. Ze hadden mij daarom een kroontje geschoren. Mijn vader wou om zalf naar Mie Broos, die daarvoor goed gekend was. Ik van achteren op de fiets van mijn vader. Ter hoogte van “den Huger” in Bouwel sloegen wij links een weg in. Waar later het kanaal gegraven is, woonde Mie Broos in een laag huis. Zij gaf ons een doosje pierenzalf en die heeft goed geholpen. Nu woonde recht over ons in de Gemeentestraat nummer 18 Jef Eyskens. Telkens als die in die tijd bij ons binnenkwam, riep hij: “Haa, hier is onze nieuwe onderpastoor!” – duidend op mijn kaalgeschoren kruin. In al mijn miserie deed dat de maat overlopen, maar zoals gezegd: Mie Broos heeft met haar pierenzalf mijn kwaal kunnen genezen!

Flora Horemans.

N.B. Kan iemand zich nog herinneren waar Mie Broos precies woonde?

Aan uw vader, Karel Horemans, die van Bouwel was, kunnen we het niet meer vragen, Flora! Maar we hebben een en ander voor u en andere poemplezers opgediept uit het bijzonder interessante boek “Mie Broos”, uitgegeven in 1991 door de Heemkundige Kring van Vorselaar.

Tot op vandaag klinkt de naam “Mie Broos” vertrouwd in de oren. Dat is des te merkwaardiger, omdat Mie geboren werd op 4 november 1839 te Vorselaar als Maria Van Loock. Op “het Heiken” van Vorselaar is zij op 26 november 1927 overleden. Zij was toen 88 jaar.

Mie Broos was internationaal bekend

om haar effectieve behandeling van huidziekten. Ooit moest zij zich voor het gerecht verantwoorden, waarschijnlijk wegens “het onwettig uitoefenen van de geneeskunde.” Naar het schijnt waren de aanklagers Hollandse dokters. Maar de getuigenis van Vlaamse dokters (“Al wat zij doet, is genezen!”) hebben haar mede vrij gepleit.

Mie Broos heeft in een periode van armoede en onhygiënisch wonen heel wat mensen kunnen helpen. Haar carrière begon bij een Mechelse dokter, waar zij wellicht mocht helpen bij het bereiden van medicamenten. Zij maakte haar zalven op basis van “zoete lies” (dat is varkensvet uit de buikholte en de omgeving van de nieren) of reuzel en van scheikundige producten als zwavel en geel of rood kwikoxyde. Mie gebruikte ook kruiden. Haar wetenschap haalde zij mogelijk uit het “Cruijdeboek” van D. Rembert Dodoens, “Medecijn van der Stadt van Mechelen” (1554).

Mie Broos was een eenvoudige, gelovige vrouw. Zij vertrouwde niet uitsluitend op haar zalven, maar stuurde steevast ook aan op vertrouwen en innerlijke vrede door gebed. Mocht zij enkele eeuwen vroeger geboren zijn, was zij allicht als “heks” op de brandstapel geëindigd. Nu weten wij dat zij een goed mens was “die enkel maar genas”.

Wij zijn nog lang niet uitgepraat over Mie Broos, beste Flora. Misschien wijden wij er wel eens een volwassen bijdrage aan in De Poemp. Ondertussen is wel zeker dat gij die bewuste dag met uw vader naar “het Heiken” in Vorselaar gereden zijt!

De Poemp.

1940 – 1944 :

Oorlog. Maar de soep was goed.

Hoe ouder men wordt, hoe meer dingen men vergeet. Nochtans blijven bepaalde gebeurtenissen onuitwisbaar in het geheugen opgeslagen...

Mei 1940 – september 1944. Oorlog! Een periode van chaos en angst, van rantsoenering van voedsel, kleding en verwarming (zie Poemp 35). Alle dagen in de rij staan voor melk en boter, aanschuiven bij de bakker, lang voor het brood uit de oven kwam. Wie van onze jongeren kan zich dat nu voorstellen? Een periode ook van werkloosheid en voor sommigen van gedwongen arbeid in het buitenland. Een bange tijd voor vele moeders die hier alleen bleven met hun kinderen. Maar ook voor de vaders die ver van huis in dienst van de bezetter de kost moesten verdienen. Een tijd die men niet zo maar vergeet.

Op de vlucht... en terug in Nijlen

Ook ik herinner mij heel wat gebeurtenissen uit die tijd. En mijn ervaringen worden ongetwijfeld gedeeld door de 10 tot 14-jarigen van die periode...

10 mei 1940. Duitsland valt België binnen. Een zinloze, doelloze vlucht begint. (Zie de bijdragen van Flor Dieltjens en Ward Van Regenmortel in De Poemp). De terugkeer naar Nijlen, de aankomst in een bijna verlaten dorp... een spookbeeld dat je nooit meer kwijtgeraakt. Als tienjarige beseft je niet meteen de ernst van de toestand, je leek eerder een wonderlijk avontuur te beleven. Maar iedere dag keerden meer mensen terug van de uitzichtloze vlucht en eerder dan verwacht hernam het gewone leven. Ik zou de waarheid geweld aandoen, zo ik schreef dat de oorlog enkel en alleen ellende en armoede bracht, dat men niet trachtte de problemen te verhelpen. In deze bijdrage wil ik dan ook enkele initiatie-

ven die tijdens de oorlog genomen werden door de overheid en een deel van de bevolking in herinnering brengen. Men trachtte de armoede te milderen en zo noodlijdende medemenssen door de oorlog te helpen....

Winterhulp

Ons land voerde voor de oorlog minstens de helft van zijn voedsel in. Geen wonder dat het tijdens de oorlog al snel in problemen kwam. Na een 18-daagse veldtocht gaf het Belgische leger zich over. De Duitse militaire overheid nam het bewind over en kondigde op 11 juli 1940 de rantsoenering van levensmiddelen af. De Belgische en plaatselijke overheden, bezorgd over het voedseltekort en de gezondheid van de jeugd, richtten daarop de dienst "Winterhulp" op. Een van de eerste hulpacties van deze organisatie was het bedelen van soep aan de schoolgaande jeugd. Die werd dagelijks naar de "meisjes-school" gebracht (zie Poemp 35). De jongens hielden er een dagelijkse uitstap aan over van de Kerkeblokken (de "nief krak") naar het voormalige café "De Doornboom", waar de soep (soms) "à volonté" gedronken werd. In De Doornboom werd de soep bereid door enkele vrouwen in dienst van de gemeente, onder leiding van Amelia Davidson. Zij kreeg van de jeugd al vlug de bijnaam "Amelie Soep". Natuurlijk kwamen ook de jongens van de "ouw krak" daar soep drinken, maar hun soepexpeditie was merkkelijk korter.

Onvergetelijk voor mij en mijn klasgenoten van de "nief school" waren die uitstappen van onze school langs de molen van Verbist naar de Spoorweglei, de dorpsplaats, en tenslotte de Gemeentestraat, waarin de Doorn-

boom gelegen was op de plaats van de huidige Ing-bank. Meester Van Camp, stichter van De Poemp, was toen onze leraar. Hij schreef voor onze dagelijkse tocht een staplied, waarvan ik, tot mijn spijt, slechts enkele regels heb onthouden. Het refrein luidde :

De soep is goed, ze kan niet beter wezen.

De soep is fijn, ze kan niet beter zijn.

Het lied telde verscheidene strofen. Misschien kunnen mijn generatiegenoten zich nog enkele ervan herinneren?

De verdwenen "Doornboom" op een oude postkaart. Bemerkt achteraan "de ouw krak", de voormalige jongensschool, nu het Githo.

Vitamines en chocolade

Wat bij de schoolgaande jeugd uit die oorlogsjaren zeker nog in het geheugen zal zitten, is de bedeling van vitamines in de gemeentescholen. Zo werd het voedseltekort van sommige kinderen een beetje verholpen. De overheid was zich wel degelijk ervan bewust dat het te koop aangeboden voedsel niet alle levensnoodzakelijke elementen leverde. Op een gegeven ogenblik werd zo zelfs bijna onvindbare chocolade in de school bedeed. De chocolade werd naar de school gebracht door de gekende Nijlenaar Jan Van Calster, alias "Janneke van de Zwingelaar". Jan baatte toen in de Statiestraat een groente- en snoepwinkel uit, op de plaats waar nu "lingerie Giovanni" is.

Plechtige Communie

Winterhulp had niet alleen tot doel het voedseltekort enigszins te lenigen. Ook kleding en schoeisel wer-

den in de mate van het mogelijke aan de behoeftigen uitgedeeld. De middelen van het comité waren immers beperkt. Op de zwarte markt kon men allicht voedsel kopen – als men over véél geld beschikte. Goed schoeisel was, zelfs met de officiële voedingsbons, bijna niet te bemachtigen. Nochtans slaagde Winterhulp erin om de meest noodlijdende plechtige communicanten, zowel meisjes als jongens, in mei 1942 van nieuwe kleding te voorzien. Aan het goed bedoelde initiatief zat één foutje. Alle “gesponsorde” communicanten liepen in eenzelfde pak, zodat iedereen kon zien dat zij arm waren. Die fout werd alvast de volgende jaren niet herhaald...

Wat de communicanten van 1942 die gekleed werden door Winterhulp zeker niet zullen vergeten, is het

feestmaal en de zakcent die hen werden aangeboden. Dat had plaats in het “Oud Gesticht”, op de plaats waar nu het voormalige ACV-lokaal in de Gemeentestraat staat. Alles werd georganiseerd en betaald door burgemeester Octaaf Vernimmen. Van de waarschijnlijk talrijke vieringen en feesten in hun naoorlogse leven zullen de feestelingen van toen er vast een deel vergeten zijn. Maar dat bescheiden feest in 1942 zal hen, geloof ik, voor altijd bijblijven.

Het Werk van den Akker

Iedereen die de oorlog meemaakte zal zich nog herinneren hoe geen stukje bebouwbare grond, hoe klein ook, ongebruikt bleef. Wat men wellicht niet weet, is dat tijdens de oorlog de vereniging “Het Werk van den Akker” werd gesticht. Zij had tot doel

akkers of tot dan toe onbeteelde terreinen (meestal eigendom van goeude burgers) ter beschikking te stellen van meestal grote gezinnen. Zij konden er de zo nodige groenten en aardappelen op winnen. Die gronden werden door verschillende eigenaars spontaan ter beschikking gesteld van “Het Werk van den Akker”. Een stuk grond kunnen bewinnen was voor sommigen gewoon nodig om te overleven...

Gelukkig komt ook aan slechte tijden een einde. Ik zou nog menig goede en slechte herinnering uit die oorlogsjaren kunnen opdiepen. In deze bijdrage heb ik het willen houden bij de goede initiatieven die in die moeilijke tijden met vaak erg beperkte middelen genomen werden.

Hypoliet Budts.

Lexers schrijven

Frans Hermans werd tijdens onze jongste “Grote Ontmoetingsdag” lid van De Poemp. Het beviel hem zo, dat hij meteen zijn jeugdervaring met de poemp (zonder hoofdletters!) op papier zette.

Het moet ergens in september, oktober geweest zijn, heel lang geleden. Het was in ieder geval kastanjetijd. Wij woonden toen nog in de Woeringenstraat (zo genoemd naar de Slag van Woeringen, nog langer geleden! Voor dagelijks gebruik had de Nijlenaar een minder glorieuze naam bedacht voor de wijk. Wie tussen Den Doornboom en de spoorweg woonde, werd onvermijdelijk in “de stronthoek” gelocaliseerd). Wij waren met vier kinderen, van wie ik de jongste was. De oudsten moesten nogal eens op de jongste “passen”, op mij dus. Wat deden kinderen in die tijd zoal? In huis was er meestal geen plaats om te spelen. Buiten waren wij bovendien onttrokken aan het ouderlijk oog, dus...

speelden we liefst buiten. Auto's reden er toen nog bijna niet. Voor de vuist weg herinner ik mij dat “den Hoes”, bakkersgast bij “Sooi Pitto” en “Jefke Peut”, huisdokter in de Jan Eduard Claeslaan, een auto hadden.

In een of ander onbewaakt ogenblik was ik naar de pastorie gegaan, waar de “groten” kastanjes aan het rapen waren aan de binnenkant van de vest die de pastorie volledig omgaf. Dus onbetwistbaar op het grondgebied van de pastoor. Hoe zij daar geraakt waren, was mij niet duidelijk. De grote ijzeren poort was dicht en op slot, een maatregel die wellicht nog uit de tijd van de moord dateerde. “Hoe geraak ik aan de overkant?”

“Hierover, dan komt ge er wel!” De vest was half uitgedroogd en dus een slijkbad. De schavuiten stuurden mij er gewoon over, met alle gevolgen van dien. Ik raakte tot in het midden. Toen stak mijn hoofd nog juist boven het slijk uit. De deugnieten raakten in paniek en gingen snel op zoek naar mijn zus en broer...

Ik had een overhangende tak kunnen grijpen (Mieke houdt zich ook vast aan de takken van de bomen!) en had mij uit het slijk kunnen bevrijden.

Toen kwamen mijn “oppassers” eraan. Paniek. Zo kon ik echt niet naar huis. Dat ik in de strijd een “kloon” in het slijk verloren had, merkten broer en zus niet eens. Gelukkig was er... de poemp! Die stond toen ongeveer op de plaats waar ze nu nog staat, dus niet zo ver van de pastorievest. En toen kwam er nog water uit. Broer en zus vonden er niets beters op dan mij grondig te “ontslijken” onder de dorpspomp. Zonder dat mijn ouders het merkten, duwden ze mij nadien langs het kolenraam naar binnen.

Zij binnen en ik, bibberend van de kou in korte broek, in het kolenkot. Toen mijn moeder kolen kwam ophalen voor de Leuvense stoof en mij daar zo zag zitten, “vloog” ik meteen de kamer in: “Uitkleden en onder de stoof gaan zitten. Ge zult nog een fleuris opdoen!”

Was ik blij dat ik onder die stoof kon gaan zitten. En zo werd mijn eerste grondige ervaring met de poemp afgerond!

Frans Hermans.

De Sint-Willibrorduskerk

een bijdrage tot de parochiegeschiedenis van Nijlen

Zesde aflevering :

Oorlog 1914 - 1918 verwoest pas vergrote en gerestaureerde kerk

*W*e schrijven 1914. Op 28 juni wordt aartshertog Franz Ferdinand van Oostenrijk vermoord te Sarajevo. Op 28 juli verklaart Oostenrijk-Hongarije de oorlog aan Servië. Op 29 juli mobiliseert Rusland zijn leger, waarna Duitsland op 1 augustus aan Rusland de oorlog verklaart. Twee dagen later verklaart Duitsland ook aan Frankrijk, toen een bondgenoot van Rusland, de oorlog. Op 4 augustus 1914 valt Duitsland dan België binnen om Frankrijk aan te vallen. Engeland verklaart op zijn beurt de oorlog aan Duitsland. Gedurende heel de oorlog zou Nederland zijn neutraliteit kunnen bewaren. België daarentegen werd het slachtoffer van brutaal oorlogsgeweld, waarbij nieuwe wapens als vliegtuigen, machinegeweren, gifgas... ingezet werden.

Oktober 1914 : "Gansch de kerk werd de prooi van het vuur!"

Ook Nijlen bleef niet gespaard. De pas vernieuwde kerk werd de prooi van een verwoestende brand. In een verslag van het gemeentebestuur aan het provinciebestuur, opgesteld op 28 februari 1919 en ondertekend door dienstdoend burgemeester J. Mariën en schepen J.B. Van Looy, lezen we onder meer :
"Op 1 oktober 1914 rond 6 uur

kwamen van de gemeente Herenthout zoowat 300 Duitse wielrijders met een bevelhebber te peerd naar Nijlen afgezakt, en toen was de Nijlensche vlucht koortsig en algemeen... Belgische soldaten - bereiden artillerie - kwamen van Broechem naar Nijlen om den vijand te bestrijden.

Om 7u30 opende een Duitse veldbatterij, opgesteld langs den Heren-

thoutschen steenweg het vuur op de kerk. Tweemaal werd, op de hoogte van het Belgisch vlag door de spil van den toren geschoten, een lange vuurstraal in de richting van Kessel-fort achterlatende. Rond 9 ure stond de gansche torenspil in laaie vlammen. Gansch de kerk, nog maar pas ten koste van meer dan 27.000fr. hersteld, vergroot en bemeubeld, werd de prooi van het vuur, onder andere: zeven geschilderde ramen, gestoelte, communiebank, preekstoel, vier biechtstoelen, muurbeschotten en kruisweg, alles in eik en kunstige stijl, benevens de sakristijmeubelen ook in wagenschot (rechtdradige, gladde dunne eiken planken) met koperen sloten, al de benodigdheden voor den dienst en de processie, het herstelde orgel, drij klokken en de horloge, alsmede de beelden: Ecce Homo, St.-Antonius en St.-Sebastianus."

Ook de kruisweg verbrandde.

Bij de terugkomst van de Nijlense vluchtelingen in oktober 1914 “werd bestatigd dat kerk, de houten en de twee steenen windmolens, vijf woningen en eene diamantslijperij door brand vernield en drij andere huizen door bommen beschadigd waren.”(*)

De in 1914 afgebrande houten molen aan het kruispunt van de Bevelsesteenweg met de Lege Baan.

Een tweede verslag over de oorlogsgebeurtenissen tijdens de eerste dagen van het vijandelijk offensief luidt als volgt:

“Op 1 oktober 1914 om 2u35 vloog een zeppelin “boven de forten van Oelegem of daaromtrent. Eenige obussen troffen de (Nijlense) dorpskom. Het bijgebouw der pastorie... werd vernield; het ouderlingengesticht en de achterbouw van een woning -gelukkig niet erg - werden eveneens getroffen’. Aan twee andere huizen bracht een bom geringe schade toe. Een man uit Bouwel werd dodelijk getroffen en stierf ter plaatse enkele minuten later. Karel Dewolf en zijn vrouw Maria Derboven werden zwaar gewond. Rode-Kruis-hulpsters dienden de slachtoffers de eerste hulp toe in de woning van brouwer Camille Thauvoye. Dit droevig voorval had tot gevolg dat de bewoners van de dorpskom op de vlucht sloegen. Diezelfde dag omstreeks 6 uur kwamen een 300-tal cyclisten (de bevelhebber was te paard!) vanuit Herenthout richting Nijlen afgezakt. Toen ging iedereen, behalve een handvol ouderen, ‘koortsig en algemeen’ op de vlucht. Belgische ‘bereden artilleristen’ kwamen vanuit Broechem naar Nijlen ‘om den vijand te bestrijden’. Om half acht opende een Duitse veldbatterij opgesteld ergens aan de Herenthoutse

steenweg het vuur op de kerk. “Tweemaal werd, op de hoogte van de Belgische vlag, door de spil van den toren geschoten, een lange vuurstraal in de richting van Kessel-fort achterlatende. Rond 9 uur stond de gansche torenspil in laaie vlammen. Gansch de kerk, nog maar pas ten koste van fr. 170.000 hersteld, vergroot en bemeubeld, werd de prooi van het vuur’. Niet minder dan zeven glas-inloodramen, het gestoelte, de communiebank, de preekstoel, vier biechtstoelen, de muurbeschotten en de kruisweg, alles in eik en kunstigen stijl’ gingen in vlammen op. Ook de sacristiemeubelen ‘in wagenschot’, alle processiekleren, het pas herstelde orgel, de horloge, drie klokken. Ook enkele beelden waren volgens het verslag door de brand vernield: een Ecce Homo-, een St.-Antonius- en een St.-Sebastiaansbeeld.

Toen het gros der bevolking reeds in de loop van diezelfde maand terug naar huis kwam (behalve een twintigtal dat naar Engeland en een tweehonderdtal dat naar Nederland was gevlucht) moest het tot zijn ontzetting vaststellen dat niet alleen de kerk maar ook nog de houten en de twee stenen molens, vijf woningen en een diamantslijperij door brand getroffen of vernield waren. Drie andere huizen waren door bommen beschadigd. Bijna overal was er ingebroken en geplunderd.

Een brief van 13 januari 1919, gericht aan de provinciegouverneur in verband met vernieling of beschadiging van ‘Schone Kunsten’, vermeldt op de eerste plaats de kerk, ‘XVde eeuw, monument van 3de klas, in hardsteen, vergroot en hersteld in de jaren 1908, 1909 en 1910. Gansch af- en uitgebrand, de hardsteen verkalkt, een puinhoop, de toren was een civiel monument of fort der middeleeuwen (1450).’

Een brief van 2 maart 1919 bevestigt de opgelopen schade:

“De kerk van Nijlen, welker toren en drie eerste vakken der midden en zijbeuken gebouwd werden in witten hardsteen, werd vergroot in de jaren

1908-1910 in dezelfde trant en bouwstoffen.

Van dit gebouw staan enkel nog de muren van kerk en toren en de tot kalk verbrande kolommen der middebeuk. Al het overige is door brand vernield. De kerk bezat merkwaaardige meubelen, biechtstoelen, preekstoel, koorgestoelten en muurbekledingen, alle in de trant van de 17de eeuw, alsmede enkele merkwaaardige schilderijen en kerksieraden. Van dit alles is niets overgebleven. Ook de pastorie liep geringe schade op. Een bom viel op de zijbouw, die gedeeltelijk verwoest werd.”

Het verslag van de zitting van de Bestendige Deputatie van de provincie van 11 juni 1915 vermeldt: “van de merkwaaardige meubelen, biechtstoelen, predikstoel, koorgestoelten en muurbekledingen, alle in den trant der XVIIde eeuw, alsmede van eenige kerksieraden welke de kerk bezat, is bijna niets overgebleven”.

Verder is er nog een verslag van een bezoek op 30 juni 1915 door F. Donnet. Volgens hem ging geheel de bemeubeling in vlammen op. “Alleen de gewijde vaten en eenige kerkgewaden werden gered. Wanneer men den inventaris die in 1905 werd opgemaakt, overziet, zal men besta-tigen hoe zwaar het verlies voor de parochie is.” Toch waren er voor de ramp zich voordeed een aantal kerkmeubels uit de kerk verdwenen. Hij vermeldde eveneens dat de kerkdiensten doorgingen in een zaal van het klooster. “Maar daar deze zoo klein is, bouwt men thans eene voorlopige houten kapel”.

In het jaar 1921 wordt E. Careels nog maar eens aangesproken om de kerk op te bouwen. In een verslag aan de gouverneur stipte hij aan dat “de kerk door de oorlogsomstandigheden gedeeltelijk verwoest (was), doch alle de muren staan nog stevig en zijn weinig beschadigd. Het gebouw zal door de oorlogsschadeloosstelling herbouwd worden. Het ontwerp voorziet een getrouwe herstelling van het gebouw zoals het in 1914 be-

stond". Dit laatste is wel van groot belang.

Begin juni 1922 werden de werken aanbesteed aan aannemer A. Roothoof (Boom) voor de som van 479.000 Frank. Er waren acht biedingen binnengekomen.

Een ganse reeks nieuwe kerkmeubelen en ornamenten werd in de vernieuwde kerk ondergebracht. De nadruk werd gelegd op de iconografische samenhang van het geheel van de kerkmeubelen, beschildering en glasramen. Deze laatste zijn van de hand van glazenier Eduard Steyaert van Schaarbeek, die ook heel wat degelijk werk afgeleverd heeft in de Salvatorkerk van Kessel. Een nieuw torenuurwerk werd door Leon de Veuster (Stockel) op de voorkant van de toren geplaatst in 1925.

In het verslag van de vergadering van de kerkfabriek van 30 december 1927 pende de secretaris nog het volgende neer: "Overwegende dat de kerk van Nylen nog steeds met petroleum wordt verlicht..., besluit: de noodige toelating te vragen aan de bevoegde overheid om in de kerk van Nylen de elektrische leiding te mogen leggen... volgens bijgevoegd plan en be-

Heropbouw van de kerk, circa 1922

stek, welke de kerkfabriek heeft goedgekeurd, en dit tegen de prijs van 5.600 fr, te leggen door den heer Gustaaf Mertens, aannemer van elektrische installatie te Halle-by-Brussel."

Bij koninklijk besluit van 20 maart 1931 werden de toren en de eerste vier traveeën van de kerk als monument beschermd. Drie jaar later werd het kerkhof aan de kerk bij kb van 20.07.1934 ontruimd. In 1935 verdween de oude historische kerkmuur met hekwerk tot grote ergernis van de Nijlenaars en werd vervangen

door een nieuwe "banale afsluiting".

Het noodlot zou in 1940 andermaal toeslaan... gelukkig minder erg als in 1914. Daarover meer in volgende Poemp.

Frans Lens.

(*) Verslag van de gemeente Nijlen van 28 februari 1919, ondertekend door de dienstdoende burgemeester J. Mariën, de schepenen J.B Van Looy en de gemeentesecretaris, afgeleverd aan het provinciebestuur van Antwerpen. (voorzien van een Franstalige gemeentestempel)

Wij gedenken genegen

Mevrouw Julia Maes

Vlak voor deze Poemp in druk ging, vernamen wij het overlijden van onze ere-voorzitster, mevrouw Julia Van Camp - Maes. Nauwelijks enkele weken geleden hadden wij nog

een lang, warm gesprek met haar in het Kesselse rusthuis. Zij was erg ziek geweest, jawel, maar praatte toen honderduit over haar familie, over de Poemp, over vele dierbare herinneringen. Haar kamer was omgetoverd tot een gedenkplaats met kleine, vertrouwde dingen. Foto's vooral, van kinderen en kleinkinderen en, natuurlijk, van haar Octaaf.

Julia is op 12 mei 2004 zachtjes van ons heengegaan. Voluit 91 is ze geworden. Julia, wij zullen nog dikwijls terugdenken aan die mooie tijd toen de heemkring vergaderde bij u thuis, op de Bouwelsesteenweg. De Poemp dankt u voor al uw lieve zorgen. En tot weerziens, eens, in het grote vaderhuis!

De Poemp.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Jef Hermans, Frans Lens

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Druk : Mil Van de Sande

Eindredactie : Rik Claes